

формування стабільної продуктивності зернових, олійних та інших сільськогосподарських культур.

Пропонуємо частину площ під соняшником перерозподіляти під цінні, проте малопоширені олійні культури: сафлор красильний, льон, рижій, гірчицю та інші.

УДК 633.85:631.51

ОЛІЙНІ КУЛЬТУРИ В УКРАЇНІ ТА ВПЛИВ ФАКТОРІВ ВИРОЩУВАННЯ НА ЇХ ПРОДУКТИВНІСТЬ

Гаро І.М., пошукач

Задирко Р.В., Троїцький І.М., аспіранти

Гамаюнова В.В., доктор с.-г. наук, професор

Миколаївський національний аграрний університет

Олійні рослини в Україні вирощують на значних площах. Виробництво їх спрямоване на забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу держави. Нарощування обсягів виробництва олійних культур є важливим для агропромислової галузі України.

Переважну частину в структурі олійних як за площами, так і обсягами виробництва, займає соняшник. Починаючи з 2010 року площі під цією культурою збільшилися на 2 млн. га і у 2021 році його вже вирощували на майже 6,5 млн. га. На жаль, через перенасичення сівозмін соняшником відбувається поступове виснаження та висушування ґрунтів, погіршення їх фізико-хімічних властивостей. До того ж поля забур'янюються специфічними видами бур'янів, вовчком соняшниковим. Тому необхідно удосконалювати елементи агротехніки його вирощування, які б істотно збільшували врожайність, а не знижували, як це відбувається в останні роки.

Досягати запланованого валу продукції соняшнику необхідно не за рахунок збільшення площ, а істотного зростання продуктивності. До того ж значно більше вирощувати гібридів високоолеїнового типу, які мають значно вищі показники якості олії та рентабельності.

У 2016-2018 рр. в Миколаївському НАУ проведено дослідження з соняшником (гібрид Драган), якими визначено високу ефективність проведення позакореневих підживлень сучасними біопрепаратами. Встановлено, що за оптимізації живлення рівень урожайності насіння зростає на 32-41%, покращується якість олії та її умовний вихід з одиниці площі. Запаси вологи використовуються в середньому на 40% ефективніше порівняно з контролем, де посіви рослин обробляли водою.

З 2021 р. нами розпочато дослідження з визначення оптимальних строків сівби двох гібридів соняшнику. Рік був посушливим з високим температурним режимом, урожайність насіння гібридів соняшнику залежно від досліджуваних факторів коливалася в межах 1,78 – 2,23 т/га.

Вважаємо доцільним частину площ запланованих під соняшник перерозподіляти під вирощування інших олійних культур, які є також цінними, високорентабельними, формують рівні врожаї близькі до соняшника, проте є менш вибагливі до умов вирощування та сприятливіші попередники. До них відносяться рижій ярий, сафлор красильний, ріпак (озимий і ярий), різні види гірчиці та ін.

У дослідженнях з удосконалення елементів технології вирощування ріпаку озимого (сорт Чемпіон України) вивчили строки і способи сівби та заходи основного обробітку ґрунту. Встановлено, що в середньому за три роки вирощування вищу вартість насіння та найоптимальніші показники його якості забезпечує сівба в I декаді вересня звичайним рядковим способом (15см) по фоні оранки на 25-27 см (табл.1).

Зміщення строків сівби на II та III декади вересня, як і міжрядь до 30 чи 60 см, проведення в якості основного обробітку ґрунту дискування на глибину 12-14 см забезпечували нижчу продуктивність.

Нами вже проведено ряд досліджень з льоном олійним. У 2021 році розпочато дослідження з впливу на врожайність і якість насіння сучасних біопрепаратів у поєднанні з фунгіцидами. За підсумками отриманих результатів визначена позитивна дія зазначених факторів на ростові процеси рослин упродовж вегетації та рівні формування врожаю насіння. У межах дослідних варіантів урожайність коливалася від 1,52 т/га до 2,38 т/га насіння.

Таблиця 1. - Урожайність та якість насіння ріпаку озимого залежно від елементів технології (середнє за 2013-2015рр.)

Обробіток ґрунту, А	Строк сівби, В	Ширина міжрядь, см, С	Урожайність, т/га	Вміст, %		Умовний збір, т/га	
				жиру	протеїну	олії	протеїну
Дискування на 12-14 см	I дек. вересня	15	4,24	44,7	24,25	1,99	1,08
		30	3,78	44,5	24,44	1,75	0,96
		60	3,51	44,2	24,53	1,63	0,91
	II дек. вересня	15	3,54	44,2	24,27	1,59	0,87
		30	3,23	43,8	24,57	1,42	0,80
		60	2,98	43,8	24,63	1,35	0,76
	III дек. вересня	15	2,59	42,0	23,98	1,17	0,67
		30	2,31	42,1	24,07	1,04	0,60
		60	2,18	41,7	24,12	0,96	0,55
Оранка на 25-27 см	I дек. вересня	15	4,54	45,5	24,21	1,97	1,05
		30	4,04	45,0	24,32	1,75	0,94
		60	3,89	45,1	24,49	1,67	0,91
	II дек. вересня	15	3,74	44,3	24,12	1,64	0,89
		30	3,47	43,3	24,38	1,50	0,85
		60	3,28	43,7	24,41	1,39	0,78
	III дек. вересня	15	2,72	42,6	24,00	1,07	0,60
		30	2,50	42,2	24,16	0,99	0,57
		60	2,29	42,1	24,22	0,92	0,53

Основні показники якості насіння за оптимізації живлення, покращуються, вміст у ньому жиру та умовний вихід олії з гектару зростає. Рентабельність вирощування всіх олійних культур за добору агротехнічних елементів та адаптованих їх сортів (гібридів) формується, як правило високою. Зокрема по ріпаку озимому вона визначена на рівні 110-117%.

УДК 631.8:633.85

ВПЛИВ УМОВ ЖИВЛЕННЯ У ФОРМУВАННІ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОДУКТИВНОСТІ СОНЯШНИКУ

Гладишевська Я., ОС «Магістр»

Гарбар Л. А., кандидат с.-г. наук, доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Кнап Н. В., кандидат с.-г. наук

ВСП НУБіП України «Мукачівський фаховий коледж»

Фактори, що здатні забезпечити формування високих врожаїв культури, включають умови живлення рослин впродовж всього вегетаційного періоду та технологічні заходи, спрямовані на реалізацію генетичного потенціалу культури в окремих регіонах України. Важливим та необхідним є сьогодні глибоке вивчення потенційних можливостей гібридів та сортів за вирощування їх у різних умовах вирощування з метою виявлення їх конкурентоздатності та популяризації, що дозволить підвищити показники якості та врожайності культури в цілому [1, 2].

Для підвищення продуктивності соняшнику актуальності нині набули допоміжні елементи в технологіях вирощування культур, зокрема, інокуляція насіння препаратами на основі мікроорганізмів, позакореневі підживлення біопрепаратами та мікродобривами. Проте перевага надається комплексним добривам з повним набором елементів живлення, необхідних для створення оптимальних умов живлення рослин на певних етапах їх росту та розвитку.

Ефективність мінеральних добрив залежить як від співвідношення елементів живлення, так і від їх форм. Різні форми добрив, їх концентрація забезпечують різні результати, що зумовлено фізіологічними особливостями добрив і рослин [3].

Створення оптимальних умов живлення культури забезпечує формування оптимальної площі листової поверхні і максимальної реалізації генетичного потенціалу гібридів та сортів соняшнику

Мета досліджень – встановити вплив чинників, які вивчали на формування у якісних показників насіння гібридів соняшнику.

Методика досліджень. Дослідження проводили впродовж 2018–2019 рр. в умовах Чернігівської області на чорноземах типових малогумусних. Схема досліду передбачала вивчення гібридів (чинник А) - Cliff, Вольф; варіантів удобрення (чинник В) - $N_{27}P_{42}K_{81}S_{21}+N_{23}$; $N_{36}P_{56}K_{108}S_{28}$